

HAMNSKIFTAREN GEOGRAFISKA FOTNOTER TILL EPISOD 4
HALLAND VÄSTERGÖTLAND BOHUSLÄN "GUDENS SPJUT"

INNEHÅLL OCH PLATSER I DETTA AVSNITT

1. FLYKTEN FRÅN TROLLEN I SMÅLAND

Södra Småland, i skogarna utanför Ljungby

2. FALKEN

Laholmsbuktens strand i Halland

3. VÄSTERGÖTLAND FRÅN OVAN

Skogarna i Sjuhäradsbygden, samt Västgötaslätten
(Skara-Varaslätten)

4. MÅSARNA I GÖTEBORG

Hamnen i Göteborg vid Göta Älvs södra strand

5. SÄLEN I BOHUSLÄN

Väderöarna

6. HÄLLRISTNINGARNA

Tanums kommun i Bohuslän

RESUMÉ OCH INTRO

Det här är sagan om Jim, pojken som kan förvandla sig till djur. För att rädda sin dödssjuka syster måste han följa med korpen Aila på en lång resa och hitta Den försvunna Trollboken. Men tiden är knapp, för långt uppe i norr vaknar demonen.

1. FLYKTEN FRÅN TROLLEN

Vi var inuti trollens berg, **utanför Ljungby långt inne i Smålands södra skogar.**¹ Jag hade just lyckats stjäla Lindormens gamla skinn, men trollen kom på mig.

TROLL

Ta honom! Ta människan!

Jag försökte springa ut, men det var som en labyrint. Som tur var flaxade korpen Aila ovanför huvudet på mig.

JIM

Aila, vilken väg?! Vilken väg!!!?

AILA

Höger här framme så är vi snart ute!

¹ Position - var är vi någonstans?

Till slut kom vi ut ur berget och jag sprang genom skogen. Jag kände hur Trollen flåsade oss i nacken.

TROLLEN

Tro inte att du kan komma undan!

TROLLEN

Ta människan!

Solen var på väg upp och plötsligt försvann trollen.

SFX Vingflax

AILA

Jim! Vi kan vila nu. Trollen har vänt tillbaka.
Solen går snart upp. Då förvandlas de till sten.

Jag föll ihop på marken.

JIM

Alltså, troll, det är ju helt sjukt. Det är sant med solen alltså?

AILA

Tur för oss. Fick du med ormskinnet?

JIM

Ja...

AILA

Ormens skinn för elden... Så lyder legenden.

JIM

Vilken legend?

AILA

Eh hrmpff. Men du, vad sa trollen om trollboken egentligen?

Vad var det trollet hade sagt?

TROLLET

"Vi har grävt ner boken längst ut i väst!"

Längst ut i väst... ²

AILA

Väst är ditåt. Vi fortsätter gå, mot kusten.

² Navigering - vilket håll är väst?

Aila satte sig på min axel.

AILA

Jag måste få vila lite...

3. FALKEN I HALLAND

Efter en lång stund kom jag ut ur den småländska skogen och in över **platta små åkerplättar**³. Vi hade kommit till **Halland**⁴, landskapet väster om Småland. Det knarrade under skorna på mig. Vi var vid en lång strand. **Sveriges längsta sandstrand**⁵, inte så långt från en stad som hette **Halmstad**⁶. Aila vaknade.

MUSIK - GYLLENE TIDER - NÄR VI TVÅ BLIR EN⁷

AILA

Jahapp. Nu är vi på Sveriges västkust i alla fall.

Jag tittade ut över vattnet. Det var **Kattegatt**⁸, havet som ligger mellan Danmark och Sverige.

JIM

Men trollen sa längst ut i väster... Är inte det Bohuslän?⁹

AILA

Bohuslän?

JIM

Sveriges västligaste landskap.

AILA

Bra där Jim.

Landskapet Bohuslän låg norr om Halland men det var lång väg dit. ¹⁰

³ I Hallands inland finns skog, men området upp till Värötrakten och närmast kusten, tillhör kustslätten. Det är till stor del uppodlat och har en hög befolkningstäthet.

⁴ Landskap - **Halland** introduceras

⁵ Halland har mycket sandstrand. Laholmsbukten strand är den längsta sammanhängande sandstranden i Sverige, den sträcker sig längs Laholmsbukten med början i Skåne upp till Laholms kommun som angränsar till Halmstad i norr.

⁶ Tätorter - Hallands största stad heter **Halmstad**, Sveriges 18:e största tätort (31 dec 2017)

⁷ När Jim kommer in i Halland hör vi **Gyllene Tider**, ett känt band från Halmstad

⁸ Vatten, havet **Kattegatt** introduceras

⁹ Jim har varit vaken på geografielektionerna. Bohuslän är Sveriges västligaste landskap.

¹⁰ Navigering: Hur tar man sig bäst mellan Halland och Bohuslän?

JIM
Men jag går så långsamt.

Jag ville hamnskifta.

AILA
Ser du något djur?

Högt upp i himlen flög en rovfågel. Ibland dök den ner mot marken, så snabbt att det knappt gick att följa den med blicken.

JIM
En pilgrimsfalk!¹¹

AILA
Nej, inte den! Fåglar är farligt att hamnskifta till.

JIM
De kan dyka i 300 km/h...¹²

AILA
Du kan falla och slå ihjäl dig!

JIM
Shit va coolt med en pilgrimsfalk!

Jag stirrade på falken för allt jag var värd. Då högg det till i ryggen på mig.

SFX Hamnskiftarljud.

Som en blixtnedslag for jag från stranden, och sögs upp i luften och in i falakens ögon. Jag klarade det, jag lyckades förvandla mig till en fågel.

4. VÄSTERGÖTLAND FRÅN OVAN

AILA
Jim! Ta det försiktigt!

Det är lite svårt att förklara hur det känns att flyga. Man dyker liksom upp och ner och fram tillbaka helt ensam, men ändå inget läskigt alls, bara härligt.

¹¹ Precis som landskapsväxter finns också landskapsfåglar, där Hallands är **Pilgrimsfalken**

¹² 300 km/h gör Pilgrimsfalken till världens snabbaste djur.

Jag var så fascinerad av att segla fram genom luften att jag glömde bort allt om Aila, Annemarie och den försvunna trollboken.

AILA (ropa)

Vart ska du?! Stanna!! Jim, stanna!(i bakgrunden)

Korpen och Hallands strand var redan långt bakom mig och nu flög jag uppfylld av min egen förträfflighet - i nordostlig riktning¹³..

Jag kom in över **Västergötland**¹⁴, landskapet ovanför Halland. Här uppifrån såg marken ut som en karta. Jag flög över stora skogsområden som såg ut som spenatsoppa ovanifrån.¹⁵ Snart försvann skogen. Istället kom jag ut över en enorm slätt med stora gula åkrar. Det var **Västgöta-slätten**¹⁶. Jag fick väja undan ibland för att inte krocka med höga vindkraftverk¹⁷ som stack upp som höga propellrar ur marken.

JIM

Oj, oj, oj!!!

Men då kom jag ju på. Det var inte här jag skulle va, utan Bohuslän längst ut i väst. Det var ju där Trollboken skulle finnas. Jag girade helt om, och flög västerut mot havet igen. Efter en stund kom jag till, **Göteborg**¹⁸, Sveriges näst största stad.

5. MÅSARNA I GÖTEBORG

MUSIK HÅKAN HELLSTRÖM – KÄNN INGEN SORG FÖR MIG GÖTEBORG¹⁹

Bredvid operahuset²⁰ i hamnen låg ett skepp²¹. Där i masten satte jag mig för att spana efter Aila. Jag såg ut över Göteborgs väldiga hamn²². Jag såg båtar, fullastade med saker som skulle vidare ut i hela världen. Men var kunde Aila vara någonstans?

¹³ Navigering, "nordost", var hamnar Jim då?

¹⁴ Landskap - **Västergötland** introduceras

¹⁵ Sjuhäradsbygden i västra Västergötland är till stor del täckt av skog

¹⁶ Den bördiga Västgöta-slätten består egentligen av flera avskilda lågslättsområden. Vanligen menas området söder om Vänern, och väster om en linje från Mariestad, över Skara till Alingsås.

¹⁷ Vara kommun har många vindkraftverk, upp till 60 stycken

¹⁸ Tätorter - **Göteborg** introduceras

¹⁹ När Jim kommer till Göteborg hör vi **Håkan Hellström**, berömd artist från Göteborg.

²⁰ Operahuset i Göteborg började planeras redan 1959, men invigdes först 1994 vid Lilla Bommen på Göta Älvs södra strand.

²¹ Barken "Viking" är ett av det största segelskepp som byggts i Norden. Hon ligger numera permanent vid Lilla Bommen i Göteborg.

²² Göteborgs hamn är störst i Skandinavien

SFX Vingflax och Mås

FISKMÅS 1

Det är nått skumt med dig.²³

Det hade landat en stor fiskmåsbredvid mig.

FISKMÅS 1

Det är liksom som att du är alldeles mesig

JIM

Jag är en falk. En pilgrimsfalk!

FISKMÅS 1

Skojar du? Du är ingen falk, du är en mes-falk. Jag måste visa Majbritt, MAJBRIIT! MAJBRIIT!

Det landade ännu en fiskmåsbredvid oss.

MAJBRIIT

Ja, vad är det?

FISKMÅS 1

Kolla på den du. Är det en riktigt farlig pilgrimsfalk skulle du säga?

MAJBRIIT

Den? Är du go eller? Dô, mesfalk, är du vilse eller?

JIM

Alltså, jag ska till Bohuslän.

MAJBRIIT

Bohuslän?

JIM

Längst ut i väster.

MAJBRIIT

Aha... Men då är du fel²⁴. Ska du längs ut västerut, måste du först och främst till den riktiga kusten. Ditåt, västerut. Sen är det Bohuslän, hela vägen upp tills Norge.

JIM

Tack

²³ Exempel på den göteborgska dialekten

²⁴ Göteborgs kommun ligger i huvudsak i de västra delarna av landskapet Västergötland medan norra Hisingen ligger i södra Bohuslän.

Det svärmade plötsligt trettio måsar runt oss.

FISKMÅS 1

Kolla mesfalken!

Jag lämnade masten och fiskmåsarerna.

JIM

Hejdå!

Jag tog sikte rakt västerut, och flög längs **Göta älv**²⁵ som flyter genom Göteborg, ända fram till havet **Skagerack**²⁶. Konstigt namn på ett hav, men det heter så.

Jag tittade ner. Gråa öar låg utslängda som småsten under mig. Jag åkte norrut längs fastlandet²⁷, och kom snart in över **Bohuslän, Sveriges västligaste landskap**²⁸. Här var skärgården ännu större än i Göteborg, och klipporna - var mer **rosa än gråa**.²⁹

SFX Konstigt ljud

Något kändes fel...

JIM

Nej... Inte förvandlingen nu.

Väldigt fel.

Jag försökte flyga ner mot en stor klippa som stack upp i havet. Men jag hann inte dit.

SFX Hamskiftarljud

Jag blev människa igen och föll rakt ner i havet.

JIM

Aaaaah

SÄL

Men milde tid, hur är det med dig?

JIM

Va?

²⁵ Navigering - hur flyter Göta Älv?

²⁶ Vatten - Skagerack som begrepp introduceras

²⁷ Navigering - var är vi någonstans?

²⁸ Landskap - Bohuslän har redan introducerats i historien, men nu är Jim alltså där

²⁹ Bohusgraniten varierar från grå till röd

Jag var på en av Väderöarna i Bohuslän. Jag såg inga träd eller buskar någonstans³⁰. Bara en lång kal klippa som gick rakt ner i vattnet. Det smakade salt i munnen.³¹

SFX SÄL

JIM

Hallå? Är det nån där?

SÄL

Alltså, du störtade rakt ner i havet där borta!³²

En knubbsäl³³ låg bredvid mig.

SÄL

Lever du?

JIM

Jo.

SÄL

Det var ju för väl.

Sälen hette Alfild. Hon bodde i närheten och hade sett mitt störtdyk.

SÄL

Nämen, alltså grejen är att jag blev chockad. Men också snabb!

Hon hade hjälpt mig upp på klippan när jag låg avsvimmad i vattnet.

SÄL

Du kan kalla mig Alfa.

JIM

Tack för hjälpen Alfa.

Jag förklarade för sälen varför jag störtat, att jag faktiskt var en hamnskiftare.

SÄL

Vänta, vänta, är det du som är JIM?

JIM

³⁰ Öarna i Bohuslänns skärgårdar saknar ofta träd eftersom dessa huggits ner sedan länge

³¹ Vattnet här är betydligt saltare än Östersjön där vattnet är bräckt

³² Exempel på den bohuslänska dialekten

³³ Knubbsälen är Bohuslänns landskapsdjur

Ja...?

SÄL

Jim, Jim, otroligt! Skaka labben!

Sälen sträckte fram sin ena labb och jag visste inte riktigt vad jag skulle göra. Jag klämde lite på den blöta labben.

SÄL

Det snackas mycket om Jim alltså, det gör det. Bla, bla, haha!

JIM

Snackas var då?

SÄLEN

Bland djuren såklart. Hamnskiftaren. Som ska rädda alla från... Ja, du vet.

JIM

Va?

SÄL

Nej, precis. Det har du rätt i. Vi säger inte namnet på demonen, jag vet.

Jag förstod inte riktigt. Vem var demonen?

JIM

Vem... är. Demonen? (lite räddare)

Sälen tittade sig ängsligt omkring. Sedan kravlade hon fram och viskade i mitt öra.

SÄLEN (viskar)

Vi pratar helst inte om demonen.

När sälen var sådär orolig kände jag att jag också blev rädd.

SÄLEN

Men vad ska du göra nu, var ska du?

JIM

Alltså, jag letar efter en försvunnen bok.

SÄL

Bok?

JIM

Vid spjutguden.

SÄL

Spjutgud... Men vänta lite. Jag kanske vet ändå. Det är lite av en chansning, men **hällristningarna**³⁴! Där är det någon sorts spjutgud. Häng med, mot Tanumshede!

Alfhild var nästan lika stor som jag, och jag fick skjuts på hennes rygg. Vi gled över havet Skagerack och det kändes nästan som att åka vattenskoter.

SÄL

Hällristningarna är väldigt populära! Så är det.

Vi närmade oss fastlandet igen och ett litet samhälle som hette Grebbestad. Där tog Alfhild och jag farväl.

SÄL

Nu ska du åt det hållet där, exakt, där hittar du hällristningarna, Tanumshede alltså! Där hittar du Spjutguden! Lycka till nu! Du kommer greja detta!

Med tindrande ögon simmade Alfhild iväg mot en **fiskebåt**³⁵ **som precis kommit hem med dagens fångst...**

SÄL

Nu blir det krabbkalas! Hejdå!

Jag vandrade i nordostlig riktning. Ut från Grebbestad, mot Tanumshede. Efter en stund kände jag hur trött jag var. Jag satte mig på en parkbänk.

JIM

Gäsp

Det dröjde inte länge innan jag somnade. Jag vaknade med ett ryck. Det var nästan mörkt.

JIM

Hallå...?

Jag tänkte att det var nog bäst att gå därifrån. Jag gick mot en lyktstolpe som lyste extra starkt en bit bort. Där stod en stor skylt

³⁴ Hällristningarna i Tanum i norra Bohuslän tar besökaren med till bronsåldersmänniskornas sociala och religiösa liv. Området i Tanum består av mer än 350 variationsrika grupper med ristningar som brer ut sig över de släta bergshällarna. Hällristningsområdet finns med på Unescos världsarvslista.

³⁵ Fisket är en central del i Bohuslänns näringsliv

JIM (läser)
Tanumshede hällristningar...

Jag tittade ut över stora stenhällar på marken framför mig. Här hade människor för länge, länge sen målat märkliga mönster och figurer. Vissa höll i svärd och en gubbe, som var större än alla andra, höll i ett spjut. Jag läste på skylten bredvid.

JIM (läser)
Spjutguden³⁶...

Vad hade det egentligen stått på pelaren i Linköpings domkyrka?

PRÄSTEN

"Hugg med yxan vid den gamla gudens spjut". (eko)

Och vad var det skulle jag hugga med?

JIM
Bysens Yxa!

Jag grävde i min ryggsäck och fick upp yxan, höjde den i luften, och svingade yxan så hårt jag kunde, rakt ner i marken.

GUDEN (pratar med långsam kraftig röst)
Välkommen Jim. Jag har väntat på dig länge nu.

³⁶ En av de mer kända hällristningarna är en ca 2,3 meter lång spjutbeväpnad man, "Spjutguden".